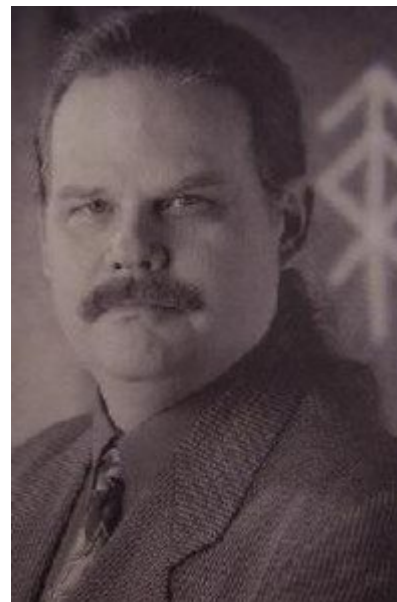

I. Úvod

Naše společnost trpí chorobou. V průběhu několika posledních století prochází procesem dezintegrace. Její různé stěžejní vlastnosti jsou postupně rozmetávány a odtrhávány od svých přirozených základů. Taková dezintegrace může být napravena či léčena toliko integrací, nebo řekněme reintegrací.

Slovo „kultura“ mě v průběhu let začalo poněkud iritovat. Lidé si jej zvykli ve vágním a nejednoznačném významu. Když jsem se stal učitelem světové literatury na University of Texas na sklonku roku 1984, ponořil jsem se detailněji do studia významu tohoto pojmu s úmyslem následného využití svých poznatků. Následoval objev „kulturní sítě“. Kultura je tvořena minimálně čtyřmi kategoriemi, z nichž každá je nezbytnou k celkovému pojetí kultury jako takové, přičemž žádná z nich nemůže být ignorována při pokusu o popis kultury jako celku. Tyto čtyři kategorie jsou následující: **etnická kultura, etická kultura, materiální kultura a jazyková kultura**. V předchozích diskusích o těchto kulturních kategoriích byl důraz kladen na existenci každé z nich a jejich nezbytnosti k popisu celku.

Tento důraz byl dobrý nakolik fungoval, časem se ale ukázal být poněkud statickým. Fakticky se v dynamických kulturách přihodí, že jejich jednotlivé kategorie se navzájem ovlivňují. Můžeme zde vyzorovat konstantní příliv, odliv a jejich vzájemné promísení, každá z nich slouží k posílení těch ostatních.

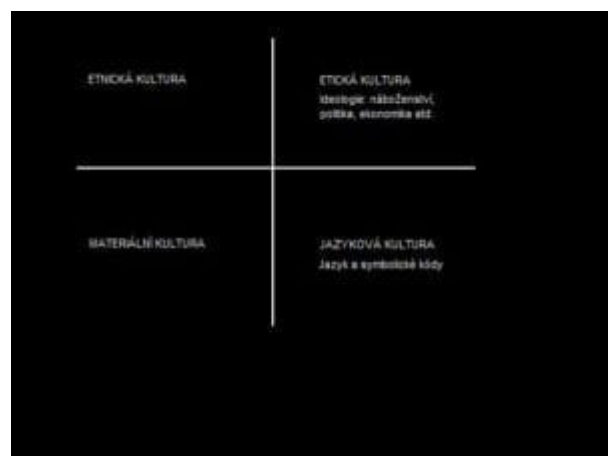
Naším prvním úkolem je identifikovat podstatné prvky kultury jako takové, například ucelenou mapou lidské zkušenosti a aktivity. Následují imperativy ke zdokonalení každé z těchto kategorií intenzivněji a co nejlépe podle schopností jedince. Finálně se ukáže být nezbytným uzavření kruhu spojením všech těchto podstatných náležitostí do organického a životaschopného celku, ve kterém každý bude stát coby kulturně autentický jedinec. Co je

důležitější, proces „uzavírání kruhu“ slouží k povzbuzení kultury samotné. Tohoto dynamického procesu je dosaženo vědomou snahou integrovat kulturní kategorie, a tak rekonstruovat integrální kulturu. Prvně toto musí být učiněno na individuální úrovni, než celý proces může být přenesen na úroveň kolektivní. **Kulturní reintegrace započíná u sebe samého.**

Na závěr této statě se ukáže, pokud člověk má tendenci souhlasit, že ideální kulturou je ta integrální, a jestliže tito lidé jsou v kontextu integrální kultury opravdu svobodní, pak bude následovat celá série osobních a kolektivních imperativů. Tyto imperativy všeobecně stojí v protikladu k trendům moderní kultury, která směřuje ke své dezintegraci ve prospěch zjevných zájmů izolovaného jedince. Takovýto jedinec, oddělen od své kultury, se pak stane snadným terčem pro propagátory různých pomíjivých zájmů. Tyto zájmy mohou být buďto politické, nebo se může jednat o nový spotřební produkt, nebo jednoduše o kteroukoliv z dalšího milionu věcí. Dezintegrovaný, atomizovaný, od svých přirozených kulturních základů odstřižený člověk je relativně snadno ovlivnitelný těmito snahami než někdo, kdo je pevně zakořeněn, vědom svých cílů a kulturních hodnot. Nicméně skutečné kulturní hodnoty tohoto druhu nemohou být vytvářeny uměle, musí vzejít z hlubšího historického podhoubí.

II. Kultura

K tomu abychom širěji rozvinuli ideu integrální kultury, je třeba globálnějšího porozumění kategoriím, jež jsou kultuře připisovány. Takzvanou kulturní síť můžeme názorně vidět v níže uvedeném nákresu. Tato síť ukazuje čtyři kulturní kategorie názorněji, než jejich pouhý výčet. Dvě kategorie na levé straně jsou ve své přirozenosti primárně materiální, zatímco ty napravo jsou spíše symbolické. Lze říci, že kategorie vrchní jsou primární narozdíl od druhých dvou ve spodní polovině.

Všechny kategorie kultury zahrnují kontakt mezi dvěma nebo více příslušníky lidského rodu. *Etnická kultura* má své kořeny v sexuálním spojení muže a ženy, které vede k produkci dětí. Produkt této jednoty je nositelem kultury, kterou manifestuje v materiálním světě. Bez této reprodukční aktivity – doslovně *inkarnace* (vtělení) kultury – není samozřejmě žádná kultura

možná. Tělo samo o sobě, ve formě DNA, podle mnohých nese v sobě zabudované kulturní vzorce. Taktéž je pravdou, že kulturní data absorbovaná vyvíjející se lidskou bytostí (obzvláště v průběhu prvních pár let života) způsobují permanentní fyzické změny v mozku (viz Brad Shore: *Culture in Mind*, Oxford, 1996). Napojení, jež má žijící jedinec na své předky, není jen symbolické, ale i fyzické. Celistvost těl našich předků vytváří určitou formu kulturního hypertěla. *Etnická kultura* je kulturou vtělenou.

Na druhém konci pomyslného spektra je *etická kultura*. Étos kultury je jejím symbolismem nebo ideologií. Tato část kultury je pro nás nejzajímavější, protože obvykle nás nejvíce fascinuje idea naší vlastní kultury a těch ostatních. Obsahuje struktury, vzorce a mýty nebo **metanarace** tvořené symbolickými ideami. Slova „etnický“ a „etický“, ač možná by měly být použity jiné termíny, vyjadřují starobylé spojení biologie a idejí. U starých Řeků „ethnos“ nebo kmen byl předurčen bohy, jimž byl zasvěcen, a z něhož pak jedinec čerpal hodnoty. Byli to Řekové, jež se zasvěcovali řeckým bohům a mluvili řecky a tím zvěčňovali řecký *ethnos* i biologicky. Podobný vzorec vnímání může být odhalen i v dalších indoevropských větvích této tradice.

Symbolická či etická kultura je celkově neviditelná a supercitlivá. Víme o ní skrze její vyjádření v ostatních třech částech kultury: etnické, materiální a jazykové.

Symbolická kultura je nejlépe zakódovaná v *kultuře jazykové*. Je to připisováno jazykovému kódu mluvenému a rozuměnému členy dané kultury. Ale jazykový kód, jeho fonologie, morfologie, syntax a sémantika taktéž tvoří ucelený znakový kód, pomocí něhož členové kultury porozumívají světu a skrze něj komunikují s ostatními částmi světa. Bez takovéto komunikace mezi lidskými bytostmi a metakomunikace mezi člověkem a ostatními částmi vesmíru (např. bohy a/nebo přírodou) by lidský druh byl ve světě impotentní.

Materiální kultura je snadno viditelná. Je tvořena vším, co kultura vyprodukovala, např. materiálními objekty, jež byly členy této kultury vytvořeny. Může to být pazourkový hrot nebo třeba mrakodrap. Tyto objekty byly vyrobeny lidskou rukou poté, co nabyly představu v lidském srdci. Jinými slovy jsou tyto objekty *uměle vytvořené* (artificial), „vyrobené lidskou zručností“ (made by craft of man). Často je to důvod, proč všechno, co o archaické kultuře víme, je zhmotněno ve věcech, jež po sobě zanechala. Z těchto objektů pak zpětně můžeme znovunalezat kulturní hodnoty. Jestliže moderní kultura by měla být ceněna čistě podle své materiální stránky, nejsem si jist, co archeologové budoucnosti z toho vydedukují. Zřejmě ji shledají titánskou, ovšem též sterilní a vyprázdněnou.

Jedna věc by měla být zřejmá: tyto čtyři kategorie nejsou navzájem izolované. Mnohem spíše jsou čtyřmi póly jednoho vyjádření, které spadá pod rozsáhlejší celek. Každá z kategorií je v procesu vzájemné interakce se třemi ostatními, v živém diskurzu. Jazyková kultura se kříží s materiální ve formě psaného textu, napsů, knih, počítačového software apod. Symbolická kultura neposkytuje pouze formy pro tvorbu materiálních objektů (jako např. chrámy nebo sochy), ale obvykle předurčuje povahu fyzické reprodukce lidských jedinců v podobě zákonů a zvyků upravujících manželství, výchovu dětí a jejich vývoj. (Současný všeobecný chaos a rozklad těchto zvyků je stejně tak tématem tohoto článku, jako nejtradičnější zvyky nalezené

v kulturách minulých časů nebo v kulturách cizích). Čtyři základní kategorie kultury se navzájem kříží a ovlivňují a žádná z nich nemůže existovat bez ostatních třech. Změny uvnitř jedné nevyhnutelně povedou k modifikaci ostatních částí. Životaschopnost jedné posílí ostatní, zatímco slabost jedné se jako přirozený následek rozšíří i do zbytku celku. V současném stavu kulturní fragmentace smysl pro integrovanou přirozenost kultury byl ztracen. Klíčové důvody této roztříštěnosti by taktéž měly být zjevné. Jedním z nejefektivnějších způsobů revolty proti modernímu světu je podstoupení kulturní re/integrace, vedoucí k uvědomění si osobní a kulturní *syntézy* – nebo „pospojování“ – rozličných kulturních kategorií.

Při praktikování této revolty musí každý začít sám u sebe. Syntéza těchto kulturních kategorií by měla být harmonická. Ačkoli lidské bytosti mají prakticky volnost k „mísení a srovnávání“ kulturních elementů, jen blázen může předpokládat, že dotyční jsou natolik moudří, aby vytvořili takovou syntézu, aniž by fakticky byli dokončenými produkty kultury a charakteru. To by bylo jako chtít po osmiletém dítěti, aby vám načrtlo svůj budoucí život. V tomto případě bychom se nedivili, proč taková osoba je velmi nešťastná ve dvacátém roce svého věku. Individuální kulturní syntéza teoreticky existuje *in potentia*. Je dílem jednotlivce si toto uvědomit, oživit a uvést tento potenciál do reality.

Tato dříve existující kulturní syntéza, již se snažíme vrátit na vyšší stupeň (oktávu), může mít své kořeny jediné v době, kdy tento integrovaný celek byl viditelný. Proto pak jednotlivci se zájmem o kulturní autenticitu tak často touží po pohanských či archaických časech. Není to ani tak touha po pohanství jako takovém, mnohem spíše o touze po *ucelenosti* a integrální podstatě sebe sama a kultury své společnosti.

Na osobní, individuální, úrovni je úkolem provozovatele integrální kultury, aby odhalil a následně harmonizoval obsah svého těla, mozku (mysli), jazyku (řeči), svých činů a denních aktivit. Každá část života si bere svůj podnět z jiné integrální části tohoto vícerozměrného života. Tělo obsahuje kód, který nese nejpodstatnější části příběhů všech svých předků. Kulturní mýty každého člověka toto sdělují a tyto mýty jsou znovu zakódovány v nových příbězích, často vyjádřených v archaických jazycích. Tyto kódy nesou nástin vnitřní akce, jež může vést jednotlivce zpět k integrovanému stavu bytí. Tímto způsobem fungovaly v dřívějších časech a stejně tak mohou fungovat i dnes. Pouhé čtení a přemýšlení o těchto vzorcích obvykle nestačí. Je též třeba přistoupit k technikám vytvořeným k jejich vtisknutí do vědomí, přičemž se jedná o vysoký stupeň opakované, koncentrované, řízené a intenzivní myšlenky. Zde však není ovšem místo se těmito technikami zabývat.

Nezbytnou část procesu kulturní reintegrace osobnosti zahrnuje vědomou interakci s ostatními členy sdílejícími danou kulturu. V kultuře jako takové jde vždy o mezilidský *kontakt*. Izolovaná individuální zkušenost je sice formou mysticismu, ale nikoli ukázkou integrované kulturní aktivity. Každý si sám musí určit, jak může nejlépe přispět úkolu kulturní reintegrace anebo dovolit ostatním, aby mu jeho příspěvek určili sami. Někteří budoucnosti přispějí svými silnými těly, jiní vytvoří instituce, které budou kulturu oživovat a stanou se jejími nositelkami, další se stanou učiteli tradic a jazyka dané kultury, ostatní dají podobu uměleckým a praktickým nástrojům, jež udrží kulturu z materiálního hlediska. Některé vznešené duše

budou schopné přispět i ve vícero oblastech. Tyto oblasti jsou stejně důležité, žádná z nich nepřevyšuje ty ostatní, všechny musí fungovat jako celek.

Lze si všimnout, že všechny z těchto kulturních idejí se jeví být nějakým způsobem zakotveny v „minulosti“. Abychom porozuměli pojetí „minulosti“, musí být tato idea *historie* zde objasněna.

III. „Historie“ idejí

V závislosti na pochopení pojmu může být koncept „historie“ buďto naprosto irelevantní nebo naopak nezbytný pro myšlenku integrální kultury. Jestliže historií myslíme reálný sled událostí od dávné minulosti do současného okamžiku, můžeme ji v klidu pustit z hlavy coby blábol. Historie nikdy nebyla ani nikdy nebude jakousi vědeckou studií omezenou na „tvrdá fakta“. Historie je, předávána ústně: je to *příběh*. Všechny příběhy jsou historkami. Abychom vůbec poznali jejich smysl, musí obsahovat určité vlastnosti – morálních zásady, napětí a zejména „zápletky“, jež vždy vzbuzují zájem posluchače či čtenáře. Tyto vlastnosti jenom ukazují, nakolik „historie“ je pouhou mytologií ve světském hávu. Není na tom nic špatného, kromě klamu, který bude dále podporován, pokud mu lidé uvěří – čemuž ovšem většina lidí samozřejmě věří. Je tomu tak proto, že *mýtus* nebo „**velké vyprávění**“ (metanarace) o současném světě, ve kterém lidé žijí, má jeden ze svých základů v myšlence „objektivní historie“ (je to „meta-vyprávění“ odvozené z židokřesťanství, jehož primární ideou je posvětit pozemské události a obdařit je nadpozemským smyslem). Na druhou stranu, jestli historií myslíme syntetický náhled na mýty, jejich složení a ideje, stejně jako rozličné události v průběhu času, pak je „historie“ pro kulturu nezbytná.

Mircea Eliade neúnavně poukazuje na fakt, že mýty se snaží zničit historii. Takový mýtus je pak **stále se navracející** se věčnou pravdou vzhledem ke svým strukturálním vlastnostem. Historií, respektive to, co jí obvykle rozumíme, nicméně považujeme za dočasnou, nevyhnutelně vystavenou všemožným interpretacím, a zásadně chronologickou a postupnou. Mýtus je věčnou pravdou, zatímco historie je často oslavou absurdního. Francouzský myslitel a kritik **Alain de Benoist**, i ostatní, poukazují na to, že minulost, přítomnost i budoucnost nejsou fakticky přímočarým vývojem, ale spíše třemi zcela odlišnými dimenzemi lidské existence. Jiné myšlenky, např. Oswalda Spenglera zdůrazňují „morfologii historie“ a vidí kulturu coby organické subjekty „historie“, vázané cyklickými zákony zrození, života a smrti.

Ačkoli je to dozajista „meta-vyprávění“ nebo mýtus sám o sobě, přesto je však užitečný k přezkoumání náhledu běžného náhledu historiků na vývoj epoch v historii evropských idejí. Doba před příchodem křesťanství je historiky shrnuta do období, které nazývají starověkým. Nevědí jak s ním naložit v širším smyslu, neboť tu není jediný základní převládající mýtus nebo obecná teorie, na základě níž by mohlo být pochopeno. Indoevropané (a všechny jejich kulturní větve) mají svůj vlastní soubor hodnot, Egypťané zase jejich, Číňané taktéž atd. Vládla pochopitelná pluralita a etnická označení postačovala k odlišení struktur v obecnějším smyslu: můžeme hovořit o germánském lidu, náboženství, uměleckých objektech a jazyku jako o více či méně soudržném a integrovaném celku. To samé platí pro Řeky, Římany nebo pro jakoukoli z ostatních větví indoevropského stromu. Samozřejmě stejná pravda platí i pro

všechny ostatní starověké kultury. Nicméně se střetáváme s kuriozní situací při hodnocení kultur s kontinuální autenticitou: ať je nalezneme v Japonsku, Číně, Indii nebo kdekoli. Určité kultury neutrpěly žádné závažnější přetržky mezi svou archaickou minulostí a současným stavem, nicméně většina kultur utrpěla roztržky většího rázu v symbolické posloupnosti.

Tato roztržka je rozpoznatelná v bodě, kde vládnoucí paradigma se posouvá z konkrétního a kulturně autentického do více obecného (internacionálního). Takové zevšeobecněné paradigma je nejčastěji charakterizováno nástupem monoteismu, např. křesťanstvím nebo islámem. S příchodem nového kulturního paradigmatu, bez ohledu nakolik částečný nebo nehotový nástup to byl, můžeme prohlásit, že kultura vstoupila do nové fáze. V Evropě je toto následné období nazýváno středověkým, nebo jednoduše středověkem. Cokoli veprostřed přichází mezi dvěma věcmi. V tomto případě to jsou jimi „doba starověká“ a „doba moderní“. Ve středověku dominoval mýtus víry institucionalizovaný církví. (Není zde prostor pro diskusi o podstatě tohoto mýtu). Podstatné je však si uvědomit, že rozličné národně předurčené mýty byly přinejmenším částečně nahrazeny jedním internacionálním. Ačkoli je často mnoho děláno z přechodu mezi středověkým a moderním obdobím, rozdíl mezi středověkou a moderní mytologií není až tak markantní, jako ten mezi starověkou na straně jedné a středověkou či moderní na straně druhé.

Modernita pouze nahradila jeden monolitní mýtus druhým. Namísto víry a církve jakožto nejvyšších arbitřů pravdy převzaly vedení rozum a věda. Středověké „náboženské“ hodnoty byly jednoduše zesvětštěny a nahrazeny „politickými“ modely. Církev slibovala spásu všeho lidstva skrze víru, zatímco věda slibuje tuto univerzální dokonalost (perfekci) prostřednictvím progresivního používání rozumu. Ti, jenž kritizují monoteismus středověku i současnosti, ti, kdo si všímají zlovolné pošetilosti slibů víry i rozumu – zakotvených ve středověku a moderním „pokroku“ – mohou být nazýváni „postmodernisty“. Nutno poznamenat, že termín „postmodernismus“ byl uzurpován salónními marxisty a kryptomarxisty k šíření jejich vlastní agendy (obvykle v návaznosti na jejich vlastní karierní postup na univerzitách, v současnosti posledních baštách marxismu věrných). Z tohoto důvodu je obtížné použít termín bez postranního vyvolávání velkého množství „politicky korektních“ bajek.

IV. Idea integrální kultury

V kontextu moderního meta-narativismu bude nejefektivnější revoltou narušení modernistické atomizace (rozparcelování všech integrovaných celků na jejich nejmenší části s cílem jejich politické a/nebo ekonomické homogenizace) prosazováním reintegrace kulturních elementů či kategorií v jeden harmonický a autentický celek, z čehož vyplývá otázka, jak toho bude dosaženo. Na závěr se tedy pokusím být konkrétnější.

Existují i jiné cesty vedoucí směrem k integrální kultuře. Nejedná se ani tak o alternativy nebo výběr, ale o věci, které musí být více méně integrovány v jedincově životě. Tou první je tradice, druhou kulturní svébytnost a třetí kulturní akce.

Tradice je předávána již od nepaměti různými cestami: genetickou, mytickou, lingvistickou a materiální. Subjekt, neboli aktér činnosti tohoto druhu musí objevit tradici, mýtus a

názorovou školu do které dotyčný nebo dotyčná spadá. Nejedná se o „výběr“ ve smyslu být něčím naprosto libovolným, ale o uvědomění si pravdy. Jakmile byl proveden tento svébytný výběr, jenž z určitých aspektů této tradice může být považován za „volbu“, není možné jít zpět nebo lavírovat v důsledku této realizace. Důvodem pro to je osobní autentičnost. Lidé si v současnosti často myslí, že si mohou vybrat stát se někým, kým ve skutečnosti nejsou, např. indiánským šamanem nebo kabalistickým mystikem. Avšak doopravdy se jím v ryším smyslu stát nemohou, maximálně ve vlastních představách (případně i v představách jiných). Ve skutečnosti se, podle Fichteova parafráze, můžeme stát jen těmi, jimiž jsme. V oblasti těchto možností existuje nekonečné množství směrů, ale tradice je ustálena.

Moderní svět ovšem takřka znemožňuje cestu objevení autentické tradice. Doposud pouze pár lidí vytrvalo v nadějích, že jednoho dne budou dveře otevřeny pro mnohé další. Každý se jednoduše musí zeptat sám sebe: čeho já tak můžu být skvělým příkladem? Mohu být vynikající indiánský šaman? Ne, pouze Indián jím může být. Mohu být kabalistou? Ne, pouze ortodoxní Žid se jím může stát. Kladných odpovědí na tuto otázku může být povícero. Ale ve svém vlastním srdci, jestliže odpovídáme doopravdy upřímně, opravdové probuzení bude neomylné a v průběhu života nezrušitelné. Pravá cesta bude otevřena, ovšem zdaleka ne završena.

Třetí prvek cesty k integrální kultuře zahrnuje interakci s ostatními. Jedinec se na ní spolu s ostatními příslušníky stejné myšlenkové školy a tradice aktivně podílí, spolu s těmi, kteří podobně objevili svůj opravdový směr. Učení se od ostatních nebo naopak jejich vyučování, tvoření ve spolupráci s ostatními, v obecnější rovině jednoduše vzájemná interakce s příslušníky stejné kultury, to vše tvoří kvintesenční laboratoř nejenom pro přímou kulturní akci, ale taktéž i pro vnitřní formování osobnosti.

Tento přístup k individuálnímu vývoji nezbytně bere v potaz více faktorů než momentální a pomíjivé touhy. Vidí jedince v jeho opravdových souvislostech, jako bytí, jež existuje v mnoha dimenzích: minulosti, přítomnosti i budoucnosti zároveň. Takový člověk má svoji historii jen ve smyslu, že existuje jako součást kulturního proudu, jemuž nemůže být porozuměno bez přihlídnutí k jeho formativním událostem a složení. Rekonstrukce kultury podle modelu zdravého a komplexního pohledu na společnost možná tak úplně nepomůže, má ovšem blahodárný efekt na mezilidské vztahy a potažmo na všechny kulturní aspekty.

Velké i menší choroby světa mají své kořeny v dezintegraci, již v k každém směru podporují. Vykoreněnost tohoto druhu je coby prodejné zboží schována pod vznešené termíny jako například „svoboda“ a „práva jednotlivce“. Ale v době, kdy strom byl vykořeněn a zabit pod náporům pokrokového modernismu a v okamžiku, kdy si ti, kteří jsou součástí indoevropského „stromu“, uvědomili, co se stalo ve jménu „osobní svobody“, se zdá být už pozdě. Všeobecné blaho celku bylo zasvěceno pomíjivým choutkám jednotlivce. Jak tedy může jedinec zahájit vzpouru proti modernímu světu? Kulturní dezintegrace je konfrontována kulturní reintegrací. Zpáteční stezky vedoucí k této úrovni lidské existence jsou opatřeny značkami tradice, opravdovosti a akce. Bez nich žádná efektivní vzpoura není možná.

Sic semper tyrannis!

Esej Stephena Edreda Flowerse *The Idea of Integral Culture: A Model for a Revolt Against the Modern World* vyšla v magazínu TYR č.1/2002, Ultra: Atlanta, USA, s. 11-21.